

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ **Степанової Ганни Миколаївни** на дисертацію **Пелівана Івана Сергійовича «Процесуальний порядок досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Дисертація І.С. Пелівана присвячена процесуальному порядку досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. Актуальність теми зумовлена складністю виявлення та доказування таких правопорушень, специфікою повноважень службових осіб і необхідністю одночасно забезпечувати результативність розслідування та процесуальні гарантії його учасників.

Для цієї категорії проваджень особливе значення мають правильне визначення підслідності, узгодженість дій слідчого, детектива і прокурора, правомірність застосування заходів забезпечення, належне проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також допустимість одержаних доказів. Помилки на кожному з цих етапів можуть вплинути на подальший рух кримінального провадження та захист прав особи.

Важливим є і розгляд процесуального становища викривача, правил повідомлення про підозру, відкриття матеріалів стороні захисту й міжнародної правової допомоги. У цьому аспекті тема відповідає потребі системного вдосконалення кримінального процесуального регулювання та практики протидії корупції.

Додаткової ваги темі надає розгалуженість системи органів, уповноважених розслідувати відповідні правопорушення. Від визначення належного органу розслідування й уповноваженого прокурора залежить законність подальших дій, а спеціальний статус окремих осіб вимагає точного додержання процедур повідомлення про підозру. Таким чином, обраний автором предмет дослідження поєднує питання інституційної компетенції з конкретними гарантіями справедливого провадження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Поставлена мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження узгоджуються зі змістом дисертації. Використано історико-правовий, формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, статистичний і соціологічний методи. Теоретичні положення автор співвідносить із нормами національного законодавства, міжнародними документами, практикою Європейського суду з прав людини, Верховного Суду та Вищого антикорупційного суду.

За наведеними у вступі відомостями, емпіричну основу становлять матеріали 180 кримінальних проваджень за 2012–2026 роки, а також опитування 67 слідчих, дізнавачів і детективів, 63 прокурорів та 54 адвокатів із восьми областей і м. Києва. Це дає авторові підстави співвіднести нормативні пропозиції з практичними труднощами розслідування. Водночас наведені числові дані характеризують саме заявлену у дисертації базу дослідження і не замінюють незалежної перевірки первинних матеріалів.

Логіка трьох розділів забезпечує послідовний перехід від теоретичних засад і статусу учасників до заходів забезпечення, слідчих та негласних слідчих дій, а згодом – до повідомлення про підозру, завершення розслідування і міжнародного співробітництва. Сформульовані висновки загалом відповідають дослідницьким завданням і спираються на розглянуті в роботі проблеми правозастосування.

Варто відзначити, що автор не зводить ефективність розслідування лише до його кінцевого результату. У роботі враховано своєчасність процесуальних рішень, дотримання розумних строків, пропорційність обмеження прав особи, належність судового контролю та реальну можливість перевірити докази. Це зміцнює обґрунтованість висновків у тій частині, де запропоновані зміни можуть вплинути як на сторону обвинувачення, так і на сторону захисту.

Наукова новизна результатів дослідження. Наукову цінність становить спроба розглянути досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень як систему взаємозалежних процедур, у якій рішення про підслідність, процесуальне керівництво, збирання доказів, повідомлення про підозру й завершення розслідування впливають одне на одне. Такий підхід дає змогу оцінювати запропоновані зміни до КПК України в їх взаємозв'язку.

На увагу заслуговує запропонована автором конструкція протоколу «Актуальних даних особи» для фіксації місця перебування та контактних відомостей підозрюваного чи обвинуваченого. Дисертант пов'язує її із забезпеченням належного виклику особи та запобіганням затягуванню провадження. Окремий інтерес становить система критеріїв перевірки допустимості доказів, яка враховує компетенцію суб'єкта, спосіб одержання й фіксації відомостей, додержання процесуальної форми та гарантії прав учасників.

Автор уточнює критерії неефективності досудового розслідування та пропонує п'ятиденний строк вирішення спору про підслідність керівником органу прокуратури вищого рівня. Заслуговують на обговорення також положення про права викривача, порядок вручення повідомлення про підозру спеціальним суб'єктам, підстави його скасування, документування вручення обвинувального акта і фіксацію моменту його передачі до суду. У сукупності ці положення мають ознаки самостійного наукового опрацювання і прикладної спрямованості.

Показовою є спроба розмежувати завершення досудового розслідування як повідомлення сторони захисту про доступ до матеріалів і його закінчення шляхом ухвалення остаточного процесуального рішення. Таке розмежування дозволяє точніше поставити питання про допустимі дії сторін у проміжний період, обчислення строків та процесуальні наслідки одержання нової інформації. Важливо й те, що автор розглядає міжнародне співробітництво у зв'язку не лише з отриманням доказів, але й із розшуком осіб і активів та забезпеченням допустимості матеріалів, отриманих за кордоном.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки дисертації можуть бути використані під час підготовки змін до кримінального процесуального законодавства, методичного забезпечення діяльності слідчих, детективів і прокурорів, а також у навчанні здобувачів юридичної освіти. Прикладне значення мають пропозиції щодо перевірки законності процесуальних дій та допустимості доказів, забезпечення прав викривача, відкриття матеріалів стороні захисту й оформлення завершення досудового розслідування.

У вступі наведено відомості про впровадження результатів у підвищення кваліфікації прокурорів відповідно до акта від 3 березня 2025 року, а також в освітню й наукову діяльність Національної академії внутрішніх справ відповідно до актів від 2 липня 2026 року. Основні результати, згідно з переліком автора, висвітлено у трьох статтях і чотирьох тезах доповідей.

Для практичних працівників можуть бути корисними сформульовані у роботі орієнтири щодо обґрунтування процесуального примусу та документування слідчих дій. У навчальному процесі окремі положення придатні для аналізу ситуацій, коли належна доказова інформація втрачає процесуальне значення через недодержання компетенції, порядку її отримання або гарантій сторони захисту.

Оцінка змісту дисертації. У першому розділі досліджено поняття корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, правові засади відповідного провадження, процесуальний статус суб'єктів сторони обвинувачення та правовий захист викривача. Позитивним є прагнення пов'язати особливості предмета доказування і компетенції органів із гарантіями осіб, залучених до кримінального провадження.

Підрозділ про викривача має самостійне значення для предмета дослідження. Автор порушує питання добросовісності повідомлення, безпеки особи, захисту від негативних заходів впливу та умов отримання винагороди. Ці аспекти слушно розглянуто у зв'язку із процесуальною роллю викривача, хоча запропонований кримінально-правовий механізм реагування на завідомо неправдиве повідомлення потребує особливо обережного застосування, щоб не стримувати добросовісні звернення.

Другий розділ охоплює підстави й порядок застосування окремих заходів забезпечення, проведення основних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Автор приділяє увагу обґрунтованості процесуального примусу, належній фіксації результатів і можливості перевірки законності отримання доказів стороною захисту та судом. Зміст розділу демонструє практичну значущість дотримання процесуальної форми саме на етапі одержання доказової інформації.

У третьому розділі розглянуто повідомлення про підозру, закінчення досудового розслідування і міжнародну правову допомогу. Дисертант пропонує уточнити окремі правила вручення процесуальних документів, відкриття матеріалів, направлення обвинувального акта до суду та організації міжнародної взаємодії. У роботі простежується зв'язок цих питань із правовою визначеністю, розумними строками та реалізацією права на захист.

Заслуговує на увагу аналіз проблеми встановлення моменту передачі обвинувального акта до суду та її документального підтвердження. Автор пов'язує визначеність цієї процедури з передбачуваністю переходу провадження до судової стадії. У частині міжнародного співробітництва він пропонує приділяти увагу доказовій меті запиту, належному вибору інструменту взаємодії та правовому статусу матеріалів, отриманих від іноземного компетентного органу.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із десятима підрозділами, висновків, списку джерел і додатків. За даними дисертації, її повний обсяг становить 278 сторінок, список використаних джерел охоплює 275 найменувань. Загальні висновки систематизують основні результати дослідження.

Дотримання академічної доброчесності. У дисертації наведено посилання на використані наукові праці, нормативні акти та судові рішення; автор окремо визначає власні висновки і пропозиції. Оцінювання тексту в межах цієї рецензії не включало перевірки спеціалізованою системою виявлення текстових збігів або незалежної верифікації всіх первинних матеріалів. Тому остаточний висновок щодо відсутності академічного плагіату має ґрунтуватися також на результатах перевірки, передбаченої процедурою закладу вищої освіти.

Зауваження щодо змісту дисертації та запитання до здобувача. Загальна позитивна оцінка дослідження не виключає потреби обговорити окремі положення, що мають дискусійний характер.

1. Пропозиція про п'ятиденний строк вирішення спору про підслідність є практично значущою, однак варто пояснити, як обчислювати цей строк, які дії можуть проводитися до ухвалення рішення та які наслідки матиме його порушення для допустимості вже отриманих доказів.

2. Запропонований диференційований підхід до процесуальних порушень і допустимості доказів потребує конкретніших орієнтирів щодо межі між формальним недоліком та істотним порушенням прав. Особливо важливо показати його застосування на прикладах матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій і забезпечити належну можливість захисту перевірити їх походження.

3. У вступі вказано, що для дослідження використовувався соціологічний метод, зокрема опитування суддів, тоді як опис емпіричної бази містить кількість опитаних слідчих, детективів, прокурорів та адвокатів, але не суддів. Варто узгодити ці відомості та детальніше викласти критерії добору 180 проваджень і респондентів, щоб читач міг оцінити межі узагальнення результатів.

Наведені зауваження стосуються переважно аргументації та способу реалізації пропозицій і не заперечують загальної наукової та практичної цінності дисертації.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Пелівана Івана Сергійовича «Процесуальний порядок досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності» є завершеним самостійним дослідженням актуальної проблеми кримінального процесу. У роботі сформульовано наукові положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення досудового розслідування цієї

категорії правопорушень. Висловлені зауваження не змінюють загальної позитивної оцінки результатів.

За тематикою, змістом, обґрунтованістю висновків і практичною спрямованістю дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та загальним вимогам, установленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40, і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Процедурні питання академічної доброчесності та відповідності публікацій підлягають окремій перевірці в установленому порядку.

З огляду на викладене, Пеліван Іван Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

професор кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

Ганна СТЕПАНОВА